

ТЕКСТИЛЬ В ІНТЕР'ЄРІ СТИЛЮ МОДЕРН: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Прохорова Н.А.

Інститут мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка

У статті досліджуються особливості інтер'єру в стилі модерн; висвітлюється значення текстилю у формуванні пластичної та колористичної структури інтер'єру. Пропонується палітра кольорів та виявлення домінуючих та другорядних колористичних співвідношень.

Ключові слова: стиль модерн, ар нуво, стилізація природних форм, інтер'єр, текстиль, колорит.

Постановка проблеми. Піднесеність, напруга, поетичність, спрямованість у надзоряні вершини – це модерн; утилітарність, високий рівень побутового комфорту, функціональність, це теж є модерн. Більше того, функціональні переваги поставлені на службу створення поетичного настрою входять неодмінною частиною в поняття комфорту, комфорту духовного, яке ототожнюється як з почуттям спокою і задоволеності і зручностями і затишком, так і з задоволеністю обстановкою, в якій усвідомлюєш себе залученим до вищих духовних цінностей і краси. У модерні відбувається диво перетворення – поетизація буденного. Інтер'єрам сьогодення подекуди бракує відчуття духовного комфорту, і саме художня мова стилю модерн дозволяє людині урбаністичного середовища відчути тісний

зв'язок з природою і зняти щоденне напруження інформаційного середовища.

Мета статті – виявити важливе значення текстилю у формуванні пластичних та колористичних особливостей стилю модерн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стиль модерн у сучасній мистецтвознавчій вітчизняній і зарубіжній літературі висвітлено доволі ґрунтовно. Фундаментальна монографія Г. Фар Беккер розглядає розвиток стилю модерн за географічним принципом, охоплюючи Європу і США (Нью-Йорк, Чикаго) із залученням мистецьких творів з провідних музеїв світу й приватних колекцій [7]. Монографія Д. Сараб'янова досліджує основні етапи розвитку стилю, його соціальні й художні передумови виникнення та особливості іконографії, формотворення, орнаменту [6]. Низка розвідок аналізує принципи й механіз-

ми формотворення в стилі, його появу й розвиток в державах Європи та Америки [1, 4]. Різномірно досліджується естетика символу в мистецтві доби модерну [2]. У національному мистецькому просторі дисертація С. Оборської досліджує проблему синтезу мистецтв у предметному середовищі стилю модерн, приділяє увагу формотворчим факторам розвитку проектно-культури як механізму розвитку мистецтва дизайну. Особливості синтезу мистецтв аналізуються на прикладі архітектури й декору на теренах України [3]. У дисертації Л. Савицької простежується поява нових творчих орієнтацій та їх взаємодія із сакралізованою традицією фольклору [5]. Проте, значення текстилю у формуванні пластики й колористики інтер'єру висвітлювалось узагальнено і потребує більш ретельного дослідження.

Зазначений аспект є вкрай актуальним, оскільки інтерпретації стилю модерн у сучасному інтер'єрному просторі є доволі поширеними. Важливо акцентувати увагу не тільки на загальних характеристиках стилю, що здебільшого подається як керівництво для дизайнерів. Необхідно виявити окремі аспекти, зокрема, створення акцентів за допомогою текстилю й надати практикам можливість зосередитись на тонкощах формування стилю та його інтерпретацію у сучасному інтер'єрі.

Виклад основного матеріалу дослідження
Період розвитку стилю модерн відносно короткий, має досить чіткі хронологічні межі: від кінця 1880-х і до 1914 року, початку першої світової війни, що обірвала природний розвиток мистецтва в більшості країн Європи. У цей час відбувалося стрімке переосмислення старих художніх форм і прийомів, зближення і злиття різних видів і жанрів мистецтва. Художники модерну зухвало ламали звичні норми і межі. Головним змістом доби модерну стало прагнення до відкриття нових форм, принципів роботи з матеріалом, синтезу видів і жанрів мистецтв.

Художники модерну використовували в своїй творчості надбання світового мистецтва попередніх епох: від мотивів крито-мікенського мистецтва та екзотики Китаю і Японії до готики і французького рококо. Одним з основних виразних засобів стилізаційного мистецтва модерну став орнамент. Прагнення до цілісності, пластичності зовнішніх і внутрішніх, декоративних і конструктивних елементів композиції, динаміки й плинності форм стали відмінними рисами стилю модерн.

Біля витоків французького модерну стояли Поль Гоген і художники його кола. Важливу роль у розвитку ар нуво у Франції зіграли архітектор Ектор Гімар, графік Анрі де Тулуз-Лотрек, ювелір Рене Лалік і художник по склу Еміль Галле. Значне місце в мистецтві модерну належить відомим бельгійським архітекторам Анрі ван де Велде і Віктору Орта. В Іспанії архітектор Антоніо Гауді відрізнявся найбільш індивідуальним і оригінальним варіантом ар нуво. У Великобританії риси, характерні для нового стилю, з'явилися в оформленні книг уже з початку 1880-х років. Одним з найбільш відомих художників-графіків стилю модерн був Обрі Бердслі, його ексцентричні малюнки ілюстрували літературні твори. Шотландський архітектор, декоратор і майстер меблів Чарльз Рені Макінтош, виконував найрізноманіт-

ніші мистецькі роботи – від архітектурних проєктів до ескізів шпалер і виробів зі срібла. Творчість Макінтоша справила величезний вплив на розвиток європейської архітектури і мистецтва.

У США архітектор Луїс Салліван використовував орнаменти в стилі модерн для прикраси фасадів спроектованих їм будинків. Луїс Комфорт Тіффані винайшов унікальне скло з райдужним відливом, яке назвав «favrite» і використовував при виготовленні своїх відомих ваз і ламп у флореальних формах.

Стиль модерн досяг найвищої точки свого розвитку на межі XIX-XX століть, але перша світова війна змінила напрямок руху мистецтва. Провідні архітектори прагнули до простоти і ясності форм і виявляли більше інтересу до автоматизованих технологій, ніж до ручної роботи. Багатий декор 1890-х років поступився місцем лаконічним поверхням будівель початку XX століття.

Відмінними особливостями стилю модерн є відмова від прямих ліній і кутів на користь більш «природних» форм та ліній, інтерес до нових технологій (наприклад, в архітектурі), розквіт декоративно-прикладного мистецтва, якому притаманні ті ж риси, що й архітектурі та скульптурі, зокрема, уподібнення предметів органічним формам (металеві огорожі метро Е. Гімара, скляні вироби Е. Галле і Л.К. Тіффані, прикраси Р. Лаліка, меблі ван де Велде). Тяжіння до конструктивності, чистоти ліній, лаконізму форм виявилось в меблях Ч. Макінтоша, Й. Хофмана.

Особливого розквіту в добу модерну набула техніка вітражу. В інтер'єрі яскраві кольорові площини скла в металевих палітурках надавали флореальним мотивам і геометричному орнаменту вишуканого декоративізму. Відомий американський художник Л.К. Тіффані винайшов унікальний спосіб виготовлення скляних предметів. Він покривав поверхню шар за шаром (до 15 разів), рідким різнобарвним склом з домішками металів. Учень видатного художника школи «Нансі» Е. Галле, Тіффані використовував в розписах флореальні мотиви. І його унікальні твори зі скла, як у Галле, мали плинні, уподібнені природі, форми.

Ідея синтезу мистецтв пронизує стиль модерн. Основа синтезу – архітектура, яка об'єднує всі види мистецтва, від живопису до декоративно-прикладного мистецтва. В архітектурі модерну проявилось органічне злиття конструктивних і декоративних елементів. Найбільш цілісні приклади синтезу мистецтв дають архітектурні споруди, павільйони, громадські будівлі епохи модерну. Як правило, вони побудовані немов «зсередини назовні», тобто, внутрішній простір визначає зовнішній вигляд будівлі. Фасади таких будинків були несиметричні і походили на подібні організамам утворення, що нагадують одночасно природні форми і результат вільної формотворчості скульптора.

Організації інтер'єрного середовища стилю модерн були характерні елегантність і стильність, а також м'яка пластика всіх елементів. Велику роль в цьому зіграло захоплення японським мистецтвом. Особливо виразними були інтер'єри з вигнутими обрисами карнизів, округлими дверними та віконними прорізами, багатим декором з різьбленого дерева, кольорового скла, металу. Новітні

техніко-конструктивні засоби та вільне планування були використані для спорудження будівель з підкреслено індивідуалізованим виглядом.

Твори декоративного мистецтва: панно, мозаїки, вітражі, керамічне облицювання, декоративні рельєфи, майолікова скульптура, порцелянові та скляні вироби несли образи символізму у поєднанні зі складним стилізованим рослинним декором, ритмом гнучких ліній і площинних колірних плям. Твори живопису і скульптури втрачають свій самостійний характер, у вигляді панно чи рельєфів вони стають невід'ємною складовою інтер'єру.

Оскільки художники, що займалися меблями, так само успішно працювали в склі, художньому текстилі, книжковій графіці, різнобічність їх обдарувань не могла не проявитися в меблевому дизайні. Так, майстри школи Нансі використовували чорне дерево і декорували меблі флореальними мотивами. Різблені панно крісел-бержер, стільців, диванів із зображеннями ірисів, цикламенів, фіалок мали форми гнучких гілок. Столи у вигляді двох тумб, з'єднаних хвилеподібною дошкою, нагадували химерні природні новоутворення. Особливою цінністю стає скло: в інтер'єрах розміщували вази із зображенням дивовижних рослин. Таким чином, скло стало домінантою інтер'єру в стилі модерн. Складними колористичними рішеннями вражали розписані вітражі, що прикрашали, зокрема, шафи, двері. Переважаючими кольорами були приглушені відтінки: кольори зів'ялих троянд, тютюнові кольори, перлинно-сірі, сіро-блакитні, пильно-бузкові.

Не дивно, що різні техніки роботи з тканиною зайняли своє місце в декоративно-прикладному мистецтві стилю модерн. Завдяки різноманітності фактур, необмежених можливостей розпису і інших обробок, тканини широко застосовувалися для створення різних предметів декору.

Одна з найважливіших особливостей техніки розпису тканин полягає в унікальній можливості для роботи не за зразком, а в синтезі процесу творчості, його матеріального втілення і наступного використання у повсякденному житті. Оригінальність технік і матеріалів, перетворення розпису в картину, панно чи елементи одягу стали факторами, що спричинили активне використання розпису тканин в інтер'єрах доби модерну.

Текстиль – матеріал, який використовується обмежено і чітко за призначенням. Порт'єри, оббивка м'яких меблів і дрібні аксесуари, такі як диванні подушки й вишивка, створювали відповідну пластику інтер'єру. Наявність м'яких складок і ліній в стилі модерн обов'язкова. Зазвичай тканини використовували одного тону, часто світлого, але ця простота нівелювалася за рахунок обов'язкової наявності оригінальної фактури або малюнків. Всі деталі для інтер'єру потрібно підбирати з урахуванням основного правила оформлення: ніяких строкатих і яскравих кольорів. Тому текстиль підбирають або однотонний, або з рослинним малюнком, але обов'язково у вигляді вишуканих композицій переплетіння гілок і стебел. Цей стиль створює легкий, гармонійний і комфортний дизайн помешкання для того, кому цінний домашній затишок.

Високоякісна тканина для штор, підібрана в тон до кольору стін, формувала колористичну гаму

в стилі модерн, оскільки подушки і оббивка для меблів не виступала активним колірним акцентом. Якщо в оформленні інтер'єру бракувало хвилястих фітоморфних елементів, то використовували тканину зі стилізованими візерунками тваринного і рослинного світу, виконаними у вигляді тонких одноколірних ліній без різких, яскравих кольорових плям. Колір тканини максимально доповнював і врівноважував колір меблів.

Стиль ар нуво завдяки своїй химерності і витонченості досі надихає сучасних дизайнерів на створення різних розкішних імітацій. В даний час багато дизайнерів використовують в якості акцентів подушки, покривала для крісел. Всі ці вироби захищають поверхню м'яких меблів і в той же час створюють інтер'єр приміщення унікальним.

Важливим елементом декору сучасного інтер'єру стали текстильні вироби, які вивіщують на стіни у вигляді картин, зокрема, виконані у техніці батик. Для створення прекрасних малюнків з використанням цієї техніки спочатку використовувався шовк, але в даний час список матеріалів доповнився бавовною, вовною, льоном, синтетикою (капрон, нейлон, акрил). За допомогою різнокольорових фарб майстри батика створюють легкі малюнки, які вражають своєю витонченістю і красою. Тканина може бути прозорою і глухою, однокольоровою і різнобарвною, гладкою і фактурною. Техніка вітражу може подарувати чудові ідеї для мистецтва батика, адже сама робота в холодній техніці розпису тканини і полягає в тому, щоб не дати барвнику проникнути за контур.

Колір визначає атмосферу в інтер'єрі стилю модерн. Основний акцент відводиться відтінкам, які повинні бути м'якими і пастельними, наче поспані попелом. Такий колірний ефект демонструє гармонію природного середовища, властиву естетиці стилю модерн. Вибір кольору для декору підрозділяється на три етапи:

1. Визначення фонових (домінуючих) кольорів.
2. Виділення активних колірних елементів декору.
3. Доповнення колірних текстур для закріплення стилю.

Важливо врахувати, що в стилі модерн колірне домінування відводиться виключно активним елементам декору, для більш ефективного виділення яких буде потрібне максимально освітлене тло. Так само світлі фонові тони створюють візуальне збільшення простору. Наведемо кольори, які частіше за інших використовуються для оформлення основи інтер'єру в стилі модерн: пісочний, жовто-персиковий, білий Новахо, ляльний, вершковий, лимонно-кремовий, аквамаринно-білий, блідо-волошковий.

У класичному колористичному варіанті використовується м'який персиковий фоновий колір, а у вигляді активного елемента – дерево або строката кольорова мозаїка з м'якими об'їжними формами. Додаткові колірні текстури необхідні для того, щоб виділити роль матеріалу в інтер'єрі. Акцент на використанні текстилю є визначальним в стилістиці модерну. Колір додаткових текстур повинен бути максимально виразним, таким, що завершує колірний ансамбль тла і активних колірних елементів.

Фігуративні зображення текстильних композицій: різновиди міфологічних тварин, руса-

лок та ельфів, які перебувають в русі на тлі абстрактних ліан або в сплетінні рослин, наповнюють простір динамікою, легкістю і вишуканістю. Для того щоб колористична композиція інтер'єру стала гармонійною, малюнок часто «розбавляють» однотонними тканинами. Декоративні драпування шторних композицій – ламбрекени, волани, продовжують гру природних гнучких ліній.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. У результаті аналізу з'ясовано, що художня мова стилю модерн залишається актуальною для мистецького простору початку ХХІ століття. Отри-

мані результати можуть сприяти поглибленому дослідженню елементів інтер'єру стилю модерн, прогнозуванню щодо його подальшого розвитку у національному середовищі протягом ХХІ століття з урахуванням функціонування певних колірних тенденцій світового дизайну.

Практичне значення роботи полягає у можливості застосування даного матеріалу у навчальному процесі вищих навчальних закладів при розробці програм з дисциплін по підготовці дизайнерів та художників. Одержаний теоретичний результат може бути базою у науково-педагогічній роботі, корисний викладачам навчальних закладів різних рівнів акредитації.

Список літератури:

1. Валлис М. Югендстиль / Мечаслав Валлис. – Аркады: Варшава, 2006. – 198 с.
2. Николаева С. И. Эстетика символа в архитектуре русского модерна / С. И. Николаева. – М.: Изд-во «Директмедиа Паблишинг», 2003. – 191 с.
3. Оборська С. В. Синтез мистецтв у предметному середовищі стилю модерн: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / С. В. Оборська. – Київ: Б. в., 2009. – 19 с.
4. Ридер Жак Ле, Венский модерн и кризис идентичности / Жак Ле Ридер – Москва: Издательство имени Н. И. Новикова, Gallina Scripsi, 2009. – 720 с.
5. Савицька Л. Л. Мистецтво України в контексті художнього життя межі століть 1890–1910-ті роки: автореф. дис. ... доктора. мистецтвознавства / Л. Л. Савицька. – Київ: Б. в., 2006. – 36 с.
6. Сарабьянов Д.В. Модерн. История стиля / Д. В. Сарабьянов. – Москва: Галарт, 2001. – 343 с.
7. Фар-Беккер Габриеле, Искусство модерна / Г. Фар-Беккер; отв. ред. О. Стукалова. – Köln: Konemann, 2000. – 425 с.

Прохорова Н.А.

Институт искусств

Киевского университета имени Бориса Гринченко

ТЕКСТИЛЬ В ИНТЕРЬЕРЕ СТИЛЯ МОДЕРН: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Аннотация

В статье исследуются особенности интерьера в стиле модерн; освещается значение текстиля в формировании пластической колористической структуры интерьера. Предлагается палитра цветов и выявления доминирующих и второстепенных колористических соотношений.

Ключевые слова: стиль модерн, ар нуво, стилизация природных форм, интерьер, текстиль, колорит.

Prokhorova N.A.

Institute of Arts

of Kyiv Borys Grynchenko University

TEXTILES IN STYLE MODERN INTERIOR: HISTORY AND CONTEMPORARY

Summary

In the article the features of the interior in the style of modern art are explored; the importance of textiles in the formation of the plastic colorist structure of the interior is illuminated. A palette of colors is proposed and the dominant and secondary color relationships are revealed.

Keywords: Art Nouveau style, Art nouveau style, Natural forms stylization, Interior design, Textiles, Colors.